

Günümüzde herhangi bir konuyu politika ile bulaştırırsanız ve bunu politikanın egemen yönlendirici konumunu düşünerek yaparsanız, doğru sonuç verdiğini görebilirsiniz. Fakat bu pratik sonuç toplum için ya da o konunun içerik ve amacı açısından doğru olmaz. Politik ortamın toplum gereksinimlerini çoktan dışlamış spesifik eğilim ve amaçlarına uygun olur.

1950'li yıllardan bu yana politik kararlar Türkiye'yi bugün içine düştüğü, bilim dışı, ortaçağ ortamına indirdiği gibi, Cumhuriyetin bütün niteliklerini de yitirmesine neden olmuştur. Bugün hiçbir konu, politik içeriğin dejenerere olmuş jargonundan uzaklaşmadan bilimsel olarak tartışılmaz.

Türkiye'de kent'e ilişkin her olgu matematiksel bir gözlemle başlamalıdır. Aslında bu basit, boyutsal bir saptamadır. Fakat her kararı kökten değiştirir. Bunun yanında kuramsal, düşünsel kurguların, sosyal ekonomik yargıların önemi yoktur. Bir milyonluk kentin hiçbir sorunu 20 milyonluk kentle karşılaştırılmaz. Kuşkusuz bu sayısal olgu evlilik gibi bir kurumu nasıl değiştiriyor? diye bir sosyal araştırma yapılabilir. Onun bile konut, yol ve iş gibi faktörler nedeni ile başka bir yapıya büründüğü söylenebilir. Aşk gibi fizyolojik bir konuyu bu genellemenin dışında tutabiliriz.

Özellikle fiziksel çevrenin oluşması, değişmesi, kültürel ve ekonomik nedenlerle korunması gibi sorunlar bağlamında bugün sayısal boyutu dışlayan, hatta estetik bir değerlendirme bile aldatıcı olabilir.

Sayısal ölçütler her konuyu anlamamıza yardım ediyor. Sayısal parametrelere indirgeyemediğimiz zaman hata yapıyoruz. Şu anda Türkiye’de bütün toplumun aklını karıştıran yanlış sayısal algoritmalarıdır. Kapitalist ekonomi sayıyı doğru kullanmak zorundadır. Biz, politik nedenlerle, simgesel ve aldatıcı olarak kullanıyoruz. Politik aldatma aracı olunca matematik yanlış oluyorlar. Bu yüzyılda bu kullanım tehlikeli bir davranıştır. Sayısalın kullanımına bakarak bir politikanın saptırıcı olduğunu matematik olarak saptayabilirsiniz. O zaman yalan sayısı politika için en aydınlatıcı matematik ölçüt olur.

Matematik insan aklının bulduğu
en doyurucu Őeydir.

Türkiye'yi sadece bir iki sayı ile
en çıplak gerçekliği ile anlıyorum.

Türkiye'nin nüfusu 10 milyon civarında iken doğdum. Şimdi 80 milyon. İstanbul'un nüfusu 800.000 iken üniversiteden mezun oldum. Şimdi 20 milyon. İstanbul'un sur içi 1.440 hektar, kent Türklerin eline geçtiği zaman Galata ile birlikte 2.000 hektardı. 1969'da İstanbul'un koruma planını yaptığım zaman denizden ayırdığı dört bölge kent Haliç ve çevresi 5.000 hektar, Galata ve Boğaziçi 5.000 hektar, Üsküdar ve Kadıköy 5.000 hektar olmak üzere 15.000 hektarlık bir, yakın çevreyle 20.000 hektarlık bir yerleşmiş yapılanma alanları vardı (kuşkusuz bunlar kesin ölçümler değil). Bugün 550.000 hektar. Liseyi Ankara'da bitirdiğim zaman kentin nüfusu 150.000'i geçmiyordu. Şimdi 6.5 milyon.

1950'li yıllarda halkın %90'ı köyde oturuyordu. Bugün %80 kentlere göçmüş durumda. Kara cahillikten 21. yüzyılın uygarlık standartlarına 50 yılda ulaşılmıyor. Bütün ülkeyi okullarla, üniversitelerle doldursanız, ülke halkınızın eğitimi yaratıcı bilgi üretecek düzeye yükselmiyor. Bunun doğal zeka ile ilgisi yok. Yurt dışına gitmezse bizim okullardan Nobel Ödülü alan çıkmıyor. Burada bazı başka ölçütler de kuşkusuz geçerlidir.

Sayısal olarak bu 'background' yeteri kadar açıklayıcıdır.

Bunun üzerine kent ve kentli sorununa geçerse önce şunu vurgulamam gerekir. Teknik Üniversitede kentler üzerinde çalışırken Anadolu kentlerinin hemen hemen tümünün nüfusu 100.000'i geçmemişti. Kentlerin boyutları her yere yürüyerek gidilecek uzaklıktaydı. Bizim kentlerin çarşıları vardı ama, mimarinin tanımladığı meydanlar yoktu. Cumhuriyetin bir Vilayet binası, bir iki okulu, bir de istasyonu vardı. Genelde bir İstasyon Caddesi vardı, Ankara'nın bir İstasyon Caddesi bir de Ulus-Kavaklıdere-Çankaya arasında Atatürk Bulvarı vardı. Bir de Kızılay'dan Maltepe'ye ve oradan Bahçelievler'e uzanan bir yol.

Türkiye kent planlamasına bu boyutlarda başladı. Bir teodolit ve 20 metrelik şerit bütün işleri görüyordu.

1960'dan önce Ankara, İzmir ve İstanbul'un planlamalarını yabancı plancılara yaptırıldı.

Burada sayıları sadece mekan boyutlarına değil zaman boyutlarına da uygulamalısınız. Ortalama olarak Türk plancıların yetişmesi 1970'leri buldu. Bu Atatürk'ün ölümünden 30 yıl sonra ve Cumhurbaşkanı olarak yaşamının iki katıdır. Bu da Cumhuriyeti öğretim programının meyve vermesinin kolay olmadığını gösterir.

Bugün kent dediğiniz zaman karşınızda olan 1980 den önce olanın on katıdır. Ayrıca kentli yeni kente gelen köylü ya da kasabalıdır. Bunların kent geleneği olmadığı gibi, büyüyen kentlerin de kent gelenekleri yoktur. Bu Türkiye’de her şeyin 1980’den sonra başladığını gösterir.

Bunun sonucu ad hoc, yani gerektiğçe yapılmış, plansız büyümüş kentlerdir. Bu kentlerde Avrupa’da gördüğünüz hiçbir şeyi uygulayamazsınız. Çünkü oradaki eski kentlerin arkasında 500 yıllık bir planlama tarihi var.

O zaman biz eğer bir şey planlayacaksak eski kitapları kapatıp 'Ne yapmalıyız?' diye kendimiz için düşüneceğiz.

Şu anda egemen fenomen ulaşım dır. Bunu da çeşitli kaynaktan gelen, kredi, borç, kara paraya dayalı, akıl dışı toprak ve yapı spekülasyonunu kesmeden çözemeyiz. Bunun planla ilgisi yoktur. Politik bir sorundur. Gelişmemiş ülkelerin sorunudur.

Tarihi evre, tarihi yapı koruma, park alanları ya da doğal evre gibi konu ve kavramlar bu günün konuları içinde tozlanmış, içeriğini yitirmiş, tesadüfi konulardır.

Bizim öğrendiğimiz kent planlaması, tasarım, evre koruma gibi konular güncel olanla ilişkilerini kaybettiler. Otomobil bütün dünyaya bir mikrop olarak yayıldı. Bunun zm artık ne kent planlamasında ne de kentlidir. Bu sanayi dünyasının yeniden örgütlenmesini gerektiren küresel bir sapkınlıktır.

Söylediklerim bir umutsuzluk mesajı değildir. Bunların gelecek bağlamında değil, kentsel gelişim kargaşası gelişmemiş toplumlardaki sayısal yetersizlikler sonucu ortaya çıkıyor. Arkalarında bilgi ve bilinç kıtlığı dışında, uluslararası sermayenin programları var. Aslında planlama sorunlarının çözüldüğü pek çok Avrupa kenti var. Örneğin Berlin'de çözülmüştür.

Kanımca Türkiye'nin sorunu geleceğin doğası ve sorunlarını düşünmekten çok 'Ne olacak halimiz?' diyen vurdumduymazlardan kaynaklanıyor. Bu ara kesitte entelektüel bir uyanışa gereksinme var. Bu çökmüş politikalar da ancak o zaman yeniden düzenlenebilir. Gerçi bunlar büyük uluslararası konjonktürlerden bağımsız değildir.

Bunları gençlere önlerindeki sorunun güçlüğü ve karmaşasını haber vermek için anlatıyorum. Toplumsal ve profesyonel cehalet bugün çok yaygın bir özellik. Bunları aşmış yetenekler kuşkusuz var. Fakat bu olgunun yaygınlığını ortadan kaldırmıyor.

Doğan Kuban, İstanbul, 26 Mayıs 2016